Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 10. 2014, sp. zn. 30 Cdo 4176/2013, ECLI:CZ:NS:2014:30.CDO.4176.2013.1

Číslo: 17/2015

Právní věta: Je-li proti poškozenému nepřiměřenou délkou řízení krom kárného řízení vedeno pro tentýž skutek rovněž řízení trestní, stav nejistoty ohledně jeho právního postavení se vztahuje ve větší míře k výsledku řízení trestního, neboť výsledek trestního řízení může mít pro poškozeného zpravidla daleko závažnější důsledky než výsledek řízení kárného, což výrazně ovlivňuje význam kárného řízení pro poškozeného.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 29.10.2014

Spisová značka: 30 Cdo 4176/2013

Číslo rozhodnutí: 17

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Odpovědnost státu za škodu, Zadostiučinění (satisfakce)

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 2 rozsudkem ze dne 29. 3. 2013 zamítl žalobu co do části, kterou se žalobce domáhal zaplacení částky 82 418 Kč s příslušenstvím (výrok I.), dále zamítl žalobu co do části, kterou mělo být konstatováno, že v řízení o kárné žalobě vedené Exekutorskou komorou a následně Nejvyšším správním soudem došlo k průtahům v řízení, a tím bylo porušeno právo žalobce na spravedlivý proces (výrok II.), a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení (výrok III.).

M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 29. 8. 2013 změnil rozhodnutí soudu prvního stupně tak, že se konstatuje porušení práva žalobce na spravedlivý proces nepřiměřenou délkou řízení o kárné žalobě projednávané Exekutorskou komorou a následně Nejvyšším správním soudem (výrok I.), a přiznal žalobci náhradu nákladů řízení (výrok II.).

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně. Uvedl, že proti žalobci, soudnímu exekutorovi, probíhalo v době od 5. 6. 2007 do 12. 10. 2011 kárné řízení vedené u Exekutorské komory a posléze u Nejvyššího správního soudu (dále jen „posuzované řízení"). Celková délka řízení činila 4 roky a 4 měsíce. Řízení bylo zastaveno s ohledem na to, že žalobce byl odvolán z funkce soudního exekutora z důvodu, že byl rozsudkem Obvodního soudu pro Prahu 10 ze dne 23. 2. 2010, ve znění rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 20. 7. 2010, uznán vinným trestným činem

zneužívání pravomoci veřejného činitele podle § 158 odst. 1 písm. a) tr. zák., za což mu byl mimo jiné uložen trest zákazu činnosti soudního exekutora na dobu 4 let. Souběžně s předmětným kárným řízením probíhala proti žalobci další čtyři kárná řízení. Odvolací soud dospěl k závěru, že předmětné řízení bylo nepřiměřeně dlouhé a žalobci tedy vznikl nárok na odškodnění. Při posuzování významu řízení pro žalobce, v rámci zhodnocení konkrétních okolností případu, dospěl odvolací soud k závěru, že odškodnění finanční formou není na místě, a to zejména s ohledem na souběžně probíhající trestní řízení, kdy potenciální odsouzení mohlo žalobci přinést mnohem závažnější důsledky, než předmětné kárné řízení. Odvolací soud dále poukázal na judikaturu Nejvyššího soudu (např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. 10. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3412/2011), dle níž je smyslem poskytnutí zadostiučinění odškodnění nejistoty, jež účastníku v souvislosti s nepřiměřeně dlouhým řízením vznikla, nikoliv sankcionování státu.

Rozsudek odvolacího soudu napadl žalobce v celém rozsahu dovoláním, jehož přípustnost odvozuje a contrario k ustanovení § 238 odst. 1 písm. d) o. s. ř., kdy je napadán rozsudek, kterým byla zamítnuta žaloba v rozsahu částky 82 418 Kč s příslušenstvím. Jako dovolací důvod dovolatel uvedl nesprávné právní posouzení věci. Dle tvrzení dovolatele se odvolací soud odchýlil od ustálené judikatury, jež stanoví, že se v případě nepřiměřené délky řízení újma na straně poškozeného presumuje, přičemž odkázal na rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 30 Cdo 958/2009. Zároveň dovolatel považuje za dosud v judikatuře Nejvyššího soudu nevyřešenou otázku posouzení významu věci pro žalobce při souběhu trestního a správního (kárného) řízení. Dovolatel argumentuje především podobností významu kárného řízení, tedy řízení dotýkajícího se podnikání exekutora, s věcmi pracovněprávními, tudíž je zde dána domněnka zvýšeného významu řízení pro poškozeného. Zvýšený význam řízení lze rovněž odůvodnit tím, že kárné řízení má obdobnou povahu jako řízení trestní. Dále dovolatel považuje postup soudů za rozporný s principem presumpce neviny, kdy soudy hodnotily význam řízení jako nepatrný s ohledem na probíhající, a tedy dosud neskončené, trestní řízení. Dovolatel má za to, že správná úvaha ohledně významu věci (kárného řízení) pro poškozeného by měla být založena na proměnlivosti takového významu v průběhu času a vývoje souběžně konaného trestního řízení.

Dovolatel navrhuje, aby dovolací soud zrušil rozsudky soudů obou stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaná se ve svém vyjádření ztotožňuje se závěry napadeného rozhodnutí, přičemž navrhuje, aby soud dovolání jako nepřípustné odmítnul.

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění účinném od 1. 1. 2013 (viz čl. II., bod 7 zákona č. 404/2012 Sb.).

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou, řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř., dovolací soud se proto zabýval jeho přípustností.

Dle ustanovení § 241a odst. 2 o. s. ř. musí dovolatel v dovolání (mimo jiné) vymezit, v čem spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání. Dovolatel přípustnost dovolání vymezil a contrario k ustanovení § 238 odst. 1 písm. d) o. s. ř. Ustanovení § 238 o. s. ř. však vymezuje případy, kdy dovolání přípustné není. Nejedná-li se o případ vyjmenovaný v ustanovení § 238 o. s. ř., nelze z této okolnosti a contrario dovodit, že dovolání přípustné je. Dovolání totiž může být přípustné pouze při naplnění některé z podmínek uvedených v ustanovení § 237 o. s. ř. Může-li být dovolání přípustné jen podle § 237 o. s. ř. (jako v této věci), je dovolatel povinen v dovolání vymezit, které z tam uvedených

hledisek považuje za splněné, přičemž k projednání dovolání nepostačuje (ani jen) pouhá citace textu § 237 o. s. ř. I přes tuto vadu dovolání však z jeho obsahu vyplývá, že dovolatel přípustnost dovolání spatřuje částečně v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a částečně v tom, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení právní otázky, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena.

Z judikatury Nejvyššího soudu, zejména ze stanoviska Nejvyššího soudu ze dne 13. 4. 2011, sp. zn. Cpjn 206/2010, uveřejněného pod číslem 58/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „Stanovisko"), vyplývá, že nemajetkovou újmu způsobenou nesprávným úředním postupem je třeba tvrdit a není-li úspěšně popřena anebo nepostačuje-li konstatování porušení práva, přizná se za ni zadostiučinění v penězích. Evropský soud pro lidská práva pak vychází ze „silné, ale vyvratitelné domněnky", že nepřiměřená délka řízená znamená pro stěžovatele morální újmu a žádné důkazy v tomto ohledu nevyžaduje (viz Apicella, § 93), neboť újma vzniká již samotným porušením práva. Evropský soud pak zpravidla poskytuje zadostiučinění v penězích, přičemž však připouští možnost konstatace porušení práva, zejména byl-li význam předmětu řízení pro poškozeného nepatrný.

V projednávaném případě nelze učinit závěr o tom, že by odvolací soud nerespektoval dovolatelem uváděnou domněnku existence nemajetkové újmy v případě shledání řízení nepřiměřeně dlouhým. Odvolací soud v napadeném rozhodnutí dospěl k závěru, že řízení bylo nepřiměřeně dlouhé a přiznal dovolateli odškodnění ve formě konstatování porušení práva, aniž by dovolatel vznik újmy prokazoval. Z napadeného rozhodnutí je tudíž zřejmé, že odvolací soud se ve svém rozhodnutí nijak neodchýlil od ustálené judikatury dovolacího soudu, na níž dovolatel odkazuje, naopak z této judikatury vycházel.

Jádrem nesouhlasu se především jeví nespokojenost dovolatele s přiznanou formou zadostiučinění, neboť považuje za přiměřené poskytnutí zadostiučinění v penězích. Nejvyšší soud však ve své judikatuře opakovaně uvádí, že stanovení formy nebo výše přiměřeného zadostiučinění je především úkolem soudu prvního stupně a přezkum úvah tohoto soudu úkolem soudu odvolacího.

Dovolací soud při přezkumu výše (i formy) zadostiučinění v zásadě posuzuje právní otázky spojené s výkladem podmínek a kritérií obsažených v § 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen „OdpŠk"), přičemž výslednou částkou (či jinou přiznanou formou zadostiučinění) se zabývá až tehdy, byla-li by vzhledem k aplikaci tohoto ustanovení na konkrétní případ zcela zjevně nepřiměřená (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. 8. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4353/2011).

Dovolací soud shledal dovolání přípustným pro posouzení otázky, zda v případě, kdy je proti účastníku řízení vedeno několik kárných řízení a rovněž řízení trestní, lze význam jednoho z kárných řízení považovat za nepatrný. Dovolání není důvodné.

Podle § 242 odst. 3 o. s. ř. je-li dovolání přípustné, dovolací soud přihlédne též k vadám uvedeným v § 229 odst. 1, odst. 2 písm. a), b) a odst. 3 o. s. ř., jakož i k jiným vadám řízení, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Dovolací soud však v posuzovaném řízení žádné vady neshledal.

Nejvyšší soud již judikoval, že kritérium významu předmětu řízení pro účastníka (§ 31a odst. 3 písm. e/ OdpŠk), tj. to, co je pro něj v sázce, je nejdůležitějším kritériem pro stanovení formy a případné výše odškodnění (srov. část IV. písm. d/ Stanoviska a dále rozsudek Nejvyššího soud ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 1313/2010). Zadostiučinění za nepřiměřenou délku řízení se poskytuje za nejistotu spojenou s právním postavením poškozeného, která je tím větší, čím větší je význam

předmětu řízení pro poškozeného. Tento závěr o klíčové roli významu předmětu řízení pro poškozeného odpovídá rovněž názoru Ústavního soudu, vyjádřenému např. v jeho nálezu ze dne 9. 12. 2010, sp. zn. III. ÚS 1320/10.

Nejvyšší soud ve Stanovisku pod bodem IV. písm. d) uvedl, že určitým zobecňujícím postupem je možné kvalifikovat jednotlivé skupiny (druhy) případů, jimž je třeba věnovat zvláštní pozornost, a to jsou typicky trestní řízení (zejména je-li omezena osobní svoboda účastníka), dále řízení, jejichž předmětem je právo na ochranu osobnosti, rodinněprávní vztahy (zde zejména řízení ve věcech péče o nezletilé a věci výživného), řízení ve věcech osobního stavu, pracovně právní spory či řízení o poskytnutí různých plnění ze strany státu (sociální dávky, dávky důchodového pojištění, dávky zdravotního pojištění, podpora v nezaměstnanosti atd.). Nejvyšší soud k tomu dodal, že se jedná o hledisko obecné, typové, k němuž není třeba vést dokazování, neboť plyne ze samotné podstaty zkoumaných řízení. Avšak z téhož závěru – tedy, že se jedná o hledisko obecné, typové – vyplývá, že i řízení, jehož předmět spadá do některé z výše uvedených skupin, může mít za přihlédnutí ke zvláštním okolnostem případu pro poškozeného nižší význam (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 11. 2013, sp. zn. 30 Cdo 2531/2013).

Lze přisvědčit námitce dovolatele, že význam předmětu řízení pro poškozeného ve smyslu § 31a odst. 3 písm. e) zákona č. 82/1998 Sb. není neměnnou veličinou, ale v průběhu řízení může dojít k jeho snížení, nebo naopak zvýšení (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 9. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3331/2011). Odvolací soud uzavřel, že význam posuzovaného řízení byl pro dovolatele nepatrný zejména vzhledem k souběžně probíhajícímu trestnímu řízení. S tímto závěrem odvolacího soudu se lze bez dalšího ztotožnit od okamžiku, kdy v trestním řízení byl dovolatel pravomocně odsouzen, přičemž jako jeden z trestů mu byl uložen zákaz činnosti soudního exekutora. Od tohoto okamžiku totiž kárné řízení pro dovolatele význam zcela ztratilo.

Při hodnocení významu posuzovaného řízení před nabytím právní moci rozhodnutí v řízení trestním však rovněž nelze odhlédnout od toho, že proti dovolateli toto trestní řízení bylo vedeno, a to aniž by byla popírána presumpce nevinny dovolatele, jak dovolatel namítá. Újma vzniklá v důsledku nepřiměřeně dlouze vedeného řízení spočívá ve stavu nejistoty ohledně výsledku tohoto řízení, jak již bylo uvedeno výše. Lze se ztotožnit se závěrem odvolacího soudu, že v případě, kdy je proti dovolateli krom kárného řízení vedeno rovněž řízení trestní, stav nejistoty ohledně jeho právního postavení se zpravidla (zejména v případě totožného skutkového základu) vztahuje ve větší míře k výsledku řízení trestního, neboť výsledek trestního řízení může mít pro dovolatele daleko závažnější důsledky než výsledek řízení kárného, a to aniž je negativní výsledek řízení pro dovolatele předjímán, neboť újma spočívající v nejistotě je založena právě na potenciálním nepříznivém výsledku řízení.

Konečně nelze odhlédnout ani od té skutečnosti, že dovolatel byl v trestním řízení pravomocně odsouzen, a to právě za skutek, který byl spáchán při výkonu exekutorské činnosti. V rozsudku ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 30 Cdo 2595/2010, Nejvyšší soud uvedl: „Obecně lze souhlasit s tím, že v případě trestního řízení jde o věc typově významnou pro osobu obviněného, která negativně ovlivňuje a zatěžuje jeho osobní život, a z tohoto důvodu je třeba trvat na tom, aby trestní řízení proběhlo v co nejkratším čase. Přitom je však třeba mít stále na paměti, že smyslem kompenzačního řízení je odškodnit nemajetkovou újmu, která žalobci nepřiměřenou délkou řízení skutečně vznikla. Za určitých okolností lze přitom uzavřít, že nemajetková újma způsobená žalobci je tak nízké intenzity, že přiměřeným zadostiučiněním bude samotné konstatování porušení práva žalobce na vydání rozhodnutí v přiměřené lhůtě. V každém řízení je proto třeba vždy zvažovat, zda nenastaly okolnosti, které vznik nemajetkové újmy vyvracejí. Takovou okolností může (ale nemusí) být i to, že se náhrady nemajetkové újmy domáhá pravomocně odsouzený pachatel trestného činu právě za délku trestního řízení, v němž byl shledán vinným, popřípadě mu byl i uložen trest. Trestní řízení je pouze logickým důsledkem trestné činnosti pachatele, který svým jednáním jeho zahájení způsobil.“ Posuzované řízení skončilo zastavením, tudíž v řízení nebylo rozhodnuto o věci samé, nicméně pouze

z toho důvodu, že dovolatel již byl pravomocně odsouzen v řízení trestním, které bylo logickým důsledkem jeho trestné činnosti. Jelikož dovolatel je pravomocně odsouzeným pachatelem trestného činu souvisejícího s výkonem exekutorské činnosti, je nezbytné i tuto okolnost zohlednit při hodnocení významu kárného řízení vedeného proti dovolateli.

Vzhledem k výše uvedenému lze uzavřít, že odvolací soud nepochybil, pokud dospěl k závěru, že význam posuzovaného řízení byl pro dovolatele nepatrný, tudíž dovolací soud neshledal přiznané zadostiučinění ve formě konstatování porušení práva zjevně nepřiměřeným.

Dovolací soud proto postupoval podle ustanovení § 243d písm. a) o. s. ř. a dovolání zamítl.